Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (deviata komora)

z 15. januára 2015 *

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Smernica 93/13/EHS — Pôsobnosť — Spotrebiteľské zmluvy — Zmluva o poskytovaní právnych služieb medzi advokátom a spotrebiteľom“

Vo veci C-537/13,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Litva) zo 7. októbra 2013 a doručený Súdnemu dvoru 14. októbra 2013, ktorý súvisí s konaním:

Birutė Šiba

proti

Arūnasovi Devėnasovi,

SÚDNY DVOR (deviata komora),

v zložení: sudcovia J. Malenovský, vykonávajúci funkciu predsedu deviatej komory, M. Safjan (spravodajca) a A. Prechal,

generálna advokátka: J. Kokott,

tajomník: M. Aleksejev, referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 1. októbra 2014,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— A. Devėnas, osobne, za právnej pomoci I. Vėgėlė, advokatas,

— litovská vláda, v zastúpení: G. Taluntytė, A. Svinkūnaitė, R. Krasuckaitė a D. Kriaučiūnas, splnomocnení zástupcovia,

— Írsko, v zastúpení: E. Creedon a A. Joyce, splnomocnení zástupcovia, za právnej pomoci E. Carolan, BL, a D. McDonald, SC,

— španielska vláda, v zastúpení: J. García-Valdecasas Dorrego a A. Gavela Llopis, splnomocnené zástupkyne,

— poľská vláda, v zastúpení: B. Majczyna, splnomocnený zástupca,

* Jazyk konania: litovčina.

— Európska komisia, v zastúpení: M. van Beek, A. Steiblytė a J. Jokubauskaitė, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálnej advokátky, že vec bude prejednaná bez jej návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi pani Šibovou a pánom Devėnasom ako advokátom vo veci návrhu na zaplatenie odmeny.

Právny rámec

Právo Únie

3 Desiate, dvanáste, štrnáste, šestnáste a osemnáste odôvodnenie smernice 93/13 stanovuje:

„keďže účinnejšia ochrana spotrebiteľa sa môže dosiahnuť prijatím jednotných právnych pravidiel v záležitostiach nekalých podmienok; keďže tieto pravidlá by mali platiť na všetky zmluvy uzatvorené medzi predajcami alebo dodávateľmi a spotrebiteľmi; keďže medzi iným, zmluvy týkajúce sa zamestnania, zmluvy týkajúce sa nástupníckych práv, zmluvy týkajúce sa rodinného práva a zmluvy týkajúce sa dohôd o včlenení a organizácii spoločností alebo partnerstve sa musia vylúčiť z rozsahu platnosti tejto smernice;

…

keďže… zmluvné podmienky, ktoré neboli individuálne dohodnuté podliehajú tejto smernici;…

…

keďže… táto smernica platí tiež pre obchody, podnikanie alebo povolania verejného charakteru;

…

keďže hodnotenie nekalého charakteru podmienok podľa vybraných všeobecných kritérií najmä pri predaji alebo dodávkach verejného charakteru, ktoré zabezpečujú kolektívne služby, berúc do úvahy spoločnú zodpovednosť medzi užívateľmi, musí byť doplnené systémom celkového vyhodnotenia rôznych príslušných záujmov; keďže toto predstavuje požiadavku dôvery; keďže pri hodnotení dobrej viery sa musí brať ohľad najmä na stabilitu zmluvného postavenia strán bez ohľadu na to, či spotrebiteľ bol stimulovaný k súhlasu s podmienkami a či tovar alebo služby boli predávané na osobitnú objednávku spotrebiteľa; keďže požiadavka dobrej viery môže byť splnená predajcom alebo dodávateľom, keď s inou stranou, ktorej oprávnené záujmy brali do úvahy, zaobchádzajú čestne a rovnocenne;

…

keďže charakter tovarov alebo služieb by mal mať vplyv na hodnotenie neprimeranosti zmluvných podmienok“.

4 Podľa článku 1 tejto smernice:

„1. Účelom tejto smernice je aproximovať zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia členských štátov, ktoré sa [týkajú – *neoficiálny preklad*] nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom.

2. Zmluvné podmienky, ktoré odrážajú záväzné zákonné alebo regulačné ustanovenia a ustanovenia alebo zásady medzinárodných dohovorov, ktorých sú členské štáty alebo spoločenstvo zmluvnou stranou, najmä v oblasti dopravy, nepodliehajú ustanoveniam tejto smernice.“

5 Článok 2 uvedenej smernice stanovuje:

„Na účely tejto smernice:

…

b) ‚spotrebiteľ‘ znamená akúkoľvek fyzickú osobu, ktorá v zmluvách podliehajúcich tejto smernici koná s cieľom, nevzťahujúcim sa k jeho obchodom, podnikaniu alebo povolaniu;

c) ‚predajca alebo dodávateľ‘ znamená akúkoľvek fyzickú alebo právnickú osobu, ktorá v zmluvách podliehajúcich tejto smernici koná s cieľom vzťahujúcim sa k jeho obchodom, podnikaniu alebo povolaniu bez ohľadu na to či má verejnú alebo súkromnú formu vlastníctva.“

6 Článok 3 ods. 1 tejto istej smernice znie:

„Zmluvná podmienka, ktorá nebola individuálne dohodnutá sa považuje za nekalú, ak napriek požiadavke dôvery spôsobí značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy, ku škode spotrebiteľa.“

7 Článok 4 ods. 1 smernice 93/13 stanovuje:

„Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia článku 7, nekalosť zmluvných podmienok sa hodnotí so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, v dobe uzatvorenia zmluvy a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej závisí.“

8 Článok 5 tejto smernice stanovuje:

„V prípade zmlúv, v ktorých sú všetky alebo niektoré podmienky ponúkané spotrebiteľovi v písomnej forme, musia byť vždy tieto podmienky vypracované zrozumiteľne. Keď existuje pochybnosť o zmysle podmienky, prednosť má výklad priaznivejší pre spotrebiteľa. …“

Litovské právo

9 § 50 zákona o povolaní advokáta (Advokatūros įstatymas) z 18. marca 2004 (Žin., 2004, č. 50-1632) stanovuje:

„1. Klienti odmeňujú advokáta za právne služby poskytnuté na základe zmluvy tým, že mu zaplatia odmenu dohodnutú medzi zmluvnými stranami.

…

3. Na účely stanovenia výšky odmeny advokáta z titulu právnych služieb treba vziať do úvahy zložitosť veci, kvalifikáciu a skúsenosti advokáta, finančnú situáciu klienta, ako aj iné relevantné okolnosti.“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

10 Pani Šiba uzatvorila s pánom Devėnasom ako advokátom tri štandardizované zmluvy o poskytovaní právnych služieb za odmenu, a to 25. februára 2008 zmluvu, ktorej predmetom je ochrana jej záujmov v rámci konania o rozvode, rozdelení majetku a určení bydliska dieťaťa, 14. novembra 2008 zmluvu týkajúcu sa ochrany jej záujmov v konaní o neplatnosti jednej transakcie vykonanej pánom Šibom a 21. januára 2010 zmluvu, ktorou pani Šiba poverila pána Devėnasa podať odvolanie na Klaipėdos apygardos teismas (Krajský súd v Klaipede, Litva) a chrániť jej záujmy v konaní pred týmto súdom.

11 Spôsob platby odmeny a lehoty, v ktorých sa musí táto platba vykonať, neboli v uvedených zmluvách špecifikované a neboli v nich ani presne určené konkrétne právne služby, za ktoré sa požadovala uvedená platba, ani s nimi súvisiace náklady.

12 Keďže pani Šiba nevykonala úhradu odmeny v lehote stanovenej pánom Devėnasom, pán Devėnas podal na Klaipėdos miesto apylinkės teismas (Okresný súd v Klaipede, Litva) návrh na vydanie platobného rozkazu, ktorého predmetom je zaplatenie sumy 15 000 litovských litasov (LTL) z titulu dlžnej odmeny.

13 Uznesením z 8. júla 2011 a rozsudkom z 11. apríla 2012 Klaipėdos miesto apylinkės teismas vyhovel návrhu pána Devėnasa.

14 Pani Šiba podala odvolanie na Klaipėdos apygardos teismas, ktorý ho rozsudkom z 30. októbra 2012 zamietol.

15 Pani Šiba podala proti tomuto rozsudku kasačný opravný prostriedok na vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie tohto prejudiciálneho konania. Vo svojom kasačnom opravnom prostriedku najmä tvrdí, že súdy nižšieho stupňa nezohľadnili jej postavenie spotrebiteľa a že na rozdiel od toho, čo v tejto súvislosti ukladajú vnútroštátne právne predpisy, nepristúpili k výkladu sporných zmlúv v jej prospech.

16 Vnútroštátny súd sa domnieva, že treba posúdiť, či je možné advokáta vykonávajúceho slobodné povolanie považovať za „predajcu alebo dodávateľa“ a či zmluva o poskytovaní právnych služieb, ktorú advokát uzatvoril s fyzickou osobou, predstavuje spotrebiteľskú zmluvu so všetkými zárukami vzťahujúcimi sa na uvedenú fyzickú osobu.

17 Za týchto okolností Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Najvyšší súd Litvy) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Treba fyzickú osobu, ktorá je príjemcom právnych služieb podľa zmluvy o poskytovaní právnych služieb uzatvorenej s advokátom za odmenu, pričom tieto služby sú poskytované vo veciach, ktoré pravdepodobne súvisia s osobnými záujmami tejto fyzickej osoby (rozvod, rozdelenie majetku nadobudnutého v priebehu manželstva a pod.), považovať za ‚spotrebiteľa‘ v zmysle práva Únie v oblasti ochrany spotrebiteľa?

2. Treba advokáta, ktorý je príslušníkom slobodného povolania (anglicky ‚[liberal] profession'), ktorý uzatvorí s fyzickou osobou zmluvu o poskytovaní právnych služieb za odmenu, na ktorej základe sa zaväzuje poskytovať právne služby tak, aby fyzická osoba mohla dosiahnuť ciele, ktoré nesúvisia s jej zamestnaním alebo povolaním, považovať za ‚predajcu alebo dodávateľa' na účely práva Únie v oblasti ochrany spotrebiteľa?

3. Patria zmluvy o poskytovaní právnych služieb za odmenu, ktoré advokát uzatvorí v rámci svojej profesijnej činnosti ako predstaviteľ slobodného povolania, do pôsobnosti smernice… 93/13…?

4. Ak treba na tretiu otázku odpovedať kladne, treba na kvalifikáciu takýchto zmlúv ako spotrebiteľských zmlúv použiť všeobecné kritériá alebo by mali byť uznané ako spotrebiteľské zmluvy na základe osobitných kritérií? Ak treba uplatniť osobitné kritériá na kvalifikáciu týchto zmlúv ako spotrebiteľských zmlúv, aké sú tieto kritériá?"

O prejudiciálnych otázkach

18 Vnútroštátny súd sa svojimi otázkami, ktoré treba preskúmať spoločne, v podstate pýta, či sa má smernica 93/13 vykladať v tom zmysle, že sa uplatňuje na také štandardizované zmluvy o poskytovaní právnych služieb, o aké ide v konaní vo veci samej, ktoré advokát uzatvoril s fyzickou osobou, ktorá nekoná s cieľom vzťahujúcim sa na jej obchody, podnikanie alebo povolanie.

19 V tejto súvislosti treba uviesť, že smernica 93/13, ako vyplýva z jej článku 1 ods. 1 a článku 3 ods. 1, sa uplatňuje na podmienky v „zmluvách uzatvorených medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom", ktoré „nebol[i] individuálne dohodnut[é]" (pozri v tomto zmysle rozsudok Constructora Principado, C-226/12, EU:C:2014:10, bod 18).

20 Ako stanovuje desiate odôvodnenie smernice 93/13, jednotné právne pravidlá v záležitostiach nekalých podmienok by mali platiť na „všetky zmluvy" uzatvorené medzi predajcami alebo dodávateľmi a spotrebiteľmi, ako sú definované v článku 2 písm. b) a c) smernice 93/13 (pozri rozsudok Asbeek Brusse a de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, bod 29).

21 Smernica 93/13 teda definuje zmluvy, na ktoré sa vzťahuje, odkazom na určitú vlastnosť zmluvných strán podľa toho, či konajú s cieľom vzťahujúcim sa na ich obchody, podnikanie alebo povolanie (rozsudok Asbeek Brusse a de Man Garabito, EU:C:2013:341, bod 30).

22 Toto kritérium zodpovedá myšlienke, z ktorej vychádza systém ochrany zavedený touto smernicou, a to že spotrebiteľ sa v porovnaní s predajcom alebo dodávateľom nachádza v znevýhodnenom postavení, pokiaľ ide o vyjednávaciu silu, ako aj o úroveň informovanosti, a táto situácia ho vedie k pristúpeniu na podmienky vopred pripravené predajcom alebo dodávateľom bez toho, aby mohol vplývať na ich obsah (rozsudok Asbeek Brusse a de Man Garabito, EU:C:2013:341, bod 31 a citovaná judikatúra).

23 Pokiaľ teda ide o také zmluvy o poskytovaní právnych služieb ako v konaní vo veci samej, treba zdôrazniť, že v oblasti služieb advokátov v zásade existuje nerovnosť medzi „klientmi spotrebiteľmi" a advokátmi, a to najmä z dôvodu nesúmernosti informácií medzi týmito zmluvnými stranami. Advokáti totiž disponujú vysokou úrovňou technických kompetencií, ktoré spotrebitelia nevyhnutne nemajú, a preto môžu mať ťažkosti pri ohodnotení kvality služieb, ktoré sú im poskytované (pozri v tomto zmysle rozsudok Cipolla a i., C-94/04 a C-202/04, EU:C:2006:758, bod 68).

24 Advokát, ktorý, ako to je v konaní vo veci samej, v rámci svojej profesijnej činnosti poskytuje za odmenu právnu službu fyzickej osobe na súkromné účely, je teda „predajcom alebo dodávateľom" v zmysle článku 2 písm. c) smernice 93/13. Zmluva týkajúca sa poskytovania takejto služby preto podlieha režimu tejto smernice.

25 Takéto konštatovanie nemôže byť vyvrátené verejným charakterom činnosti advokátov, a to vzhľadom na to, že článok 2 písm. c) smernice 93/13 sa týka akéhokoľvek obchodu, podnikania alebo povolania „bez ohľadu na… verejnú alebo súkromnú formu vlastníctva“, a že ako uvádza jej štrnáste odôvodnenie, táto smernica platí „tiež pre obchody, podnikanie alebo povolania verejného charakteru“.

26 Ak sa advokát rozhodne používať v zmluvných vzťahoch so svojimi klientmi štandardizované podmienky, ktoré vopred pripravil on sám alebo orgány jeho profesijnej komory, tak priame zapracovanie uvedených podmienok do príslušných zmlúv je prejavom vôle tohto advokáta.

27 Ak sa advokáti slobodne rozhodnú používať takéto štandardizované podmienky, ktoré neodrážajú záväzné zákonné alebo regulačné ustanovenia v zmysle článku 1 ods. 2 smernice 93/13, nemožno najmä tvrdiť, že uplatňovanie smernice 93/13 by mohlo narušiť špecifickú povahu vzťahov medzi advokátom a jeho klientom a zásady výkonu advokátskeho povolania.

28 Pokiaľ totiž ide o cieľ ochrany spotrebiteľov, ktorý táto smernica sleduje, verejná alebo súkromná povaha činností predajcu či dodávateľa alebo jeho osobitná úloha nemôžu určovať otázku samotnej uplatniteľnosti uvedenej smernice (pozri analogicky rozsudok Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs, C-59/12, EU:C:2013:634, bod 37).

29 Ako v tejto súvislosti uviedla na pojednávaní Európska komisia, vylúčenie množstva zmlúv, ktoré „klienti spotrebitelia“ uzatvorili s osobami vykonávajúcimi slobodné povolania, pre ktoré je charakteristická nezávislosť a profesijné požiadavky kladené na tieto osoby, z pôsobnosti smernice 93/13 by všetkých týchto „klientov spotrebiteľov“ zbavilo ochrany, ktorú im priznáva uvedená smernica.

30 Pokiaľ teda ide konkrétne o okolnosť, že advokáti sú v rámci svojej činnosti povinní dbať na dodržiavanie dôverného charakteru svojich vzťahov s „klientmi spotrebiteľmi“, nepredstavuje prekážku uplatňovania smernice 93/13 na štandardizované podmienky zmlúv týkajúcich sa poskytovania právnych služieb.

31 Zmluvné podmienky, ktoré neboli individuálne dohodnuté, najmä tie, ktoré sú navrhované na všeobecné uplatňovanie, samy osebe neobsahujú individualizované informácie týkajúce sa klientov advokátov, ktorých zverejnenie by mohlo narušiť povinnosť mlčanlivosti v súvislosti s výkonom povolania advokáta.

32 Je pravda, že špecifické vypracovanie zmluvnej podmienky, najmä pokiaľ ide o pravidlá týkajúce sa odmeny advokáta, by mohlo aspoň incidenčne prezradiť niektoré aspekty vzťahu medzi advokátom a jeho klientom, ktoré majú zostať utajené. Takáto podmienka by však bola individuálne dohodnutá a z tohto dôvodu, ako to vyplýva z bodu 19 tohto rozsudku, by bola vylúčená z uplatňovania smernice 93/13.

33 Platí pritom, že v súlade s článkom 4 ods. 1, vykladaným z hľadiska osemnásteho odôvodnenia smernice 93/13, treba zohľadniť povahu služieb, ktoré sú predmetom zmlúv, na ktoré sa vzťahuje smernica 93/13, a to s cieľom posúdiť nekalú povahu podmienok v týchto zmluvách. Toto posúdenie musí vykonať vnútroštátny súd so zreteľom na túto povahu služieb a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy (pozri v tomto zmysle rozsudok Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, bod 71, ako aj uznesenie Sebestyén, C-342/13, EU:C:2014:1857, bod 29).

34 Pokiaľ teda ide o zmluvy týkajúce sa poskytovania právnych služieb, o aké ide v konaní vo veci samej, vnútroštátnemu súdu prináleží zohľadniť konkrétnu povahu týchto služieb v rámci posudzovania zrozumiteľnosti zmluvných podmienok v súlade s článkom 5 prvou vetou smernice 93/13, a ak existuje pochybnosť, v zmysle druhej vety tohto článku poskytnúť výklad týchto zmluvných podmienok, ktorý je priaznivejší pre spotrebiteľa.

35 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy treba na položené prejudiciálne otázky odpovedať tak, že smernica 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že sa uplatňuje na také štandardizované zmluvy o poskytovaní právnych služieb, o aké ide v konaní vo veci samej, ktoré advokát uzatvoril s fyzickou osobou, ktorá nekoná s cieľom vzťahujúcim sa na jej obchody, podnikanie alebo povolanie.

O trovách

36 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (deviata komora) rozhodol takto:

Smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa má vykladať v tom zmysle, že sa uplatňuje na také štandardizované zmluvy o poskytovaní právnych služieb, o aké ide v konaní vo veci samej, ktoré advokát uzatvoril s fyzickou osobou, ktorá nekoná s cieľom vzťahujúcim sa na jej obchody, podnikanie alebo povolanie.

Podpisy